

ШРНОГОРАЦ

НЕЂЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 26.

На Цетињу, у Суботу 17. Јулија 1871.

ГОДИНА I.

ШНОГОРАЦ издаје један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт год. ф. 2. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предлата и све наручбине шљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

МИР ИЛИ РАТ ?

Ко је преживио прошлу годину, тај је доживио више, него што су старији људи могли дочекати у читавом низу година. Запад огрезу у варварском рату, два „најпросвећенија“ народа подиглоше се да у подивљаченој страсти прождру један другога. И силна Француска паде, а млада Њемачка ојача тако, као да је и сва француска снага прешла у њезине жиле. То је све било тако рећи тренутни посао. И послје свега тога наступио је мир, какав се уочи њемачко-францускога рата није могао предвидјети у тако скором времену. И сада доиста влада у Јевропи мир. Осим полицајнога војевања против „интернационале“ неразтрају никакви покрети ослабљене жавце старице Јевропе.

То је доиста чудно, кад се узме у озбир брзина струје, која данас тако хитро развија догађаје и послје неприродно стање, у којем се Јевропа налази. Због тога се баш може рећи, да је Јевропа најнесретнија дно свијета. Што овакво стање, какво је наше, влада онђе, ће се образованост својим неодољивјем упливом још није примакала па није могла развити самосвијест народа, то није чудо. Они народи напоследку без те свијести носе много неосјетљивије свој положај или га држе за природни. У Јевропи, која се радо издаје за дојкињу свијетске образованости и слободе, са свијем је другичје. Њезини народи имају свијести о себи. Они знају да нијесу рођени да буду робови, него слободни људи. И сви су они већ војевали за своју слободу, за свој самостални живот. И многи од њих извојевали су себи ту слободу, ту самосталност. Али још многи милиони душа различне народности стењу у јевропском ропству. И они који се ослободише, не само да нијесу сада тијем задовољни, и не само да не помажу и другичјема да се ослободе, него се још упињу, да их одрже у томе стању. Они им дају своју слободу да уживају. Но туђа слобода није наша. Ми када тежимо за својом слободом, а присиљени смо да живимо у туђој, то је за нас ропство. А таква је усрећитељка данашња Јевропа. С тога смо и казали, да је доиста чудно како може да се држи у њој мир, и како је могућно, да се данас у њој води династички рат, као што је њемачко-француски, а милиони робова да спокојно гледају како им прирашћују нови господари.

Но и код тога још је много чудније како могу да се њеки листови заносе том мишљу, да сада као тобоже послје њемачко-францускога рата може настати дуготрајан мир. И не само да они налазе то као потребу, него изводе мир као природну пошљедицу реченога рата. Ми смо савршено противнога мишљења и то из најсилнијих разлога.

Постојанији мир у Јевропи може наступити само онда, кад сви народи буду у једној самосталности, те ушљед тога узмогне настати таква међународна сфера, која ће осигуравати сваком народу и свијема у опште развитак радности, трговине — и свакога производа умне и тјелесне снаге, и када нико нити ће моћи нити ће имати потребе да себа подчињава другога, него ће у безбједности опште слободе налазити јемства опстанку и развићу своје слободе.

А је ли у Јевропи данас такво стање? Ни близу! Наше је земљиште подкопаније него и када. Осим тога што још толики народи стењу под господарством другичје којијех се стање нераздикује ни мало од стања онијех неоретнијех сворења, која неуживају никакна љутска права, а сва им је дужност у томе да — робују, осим тога кажемо, и саме оне државе јевропске, које су јаве и самосталне, воде међу собом ратове себично и грабежљиве, и иду чисто за тијем, да робове одрже у ропству или као робље себи присвоје.

Послје рата између таквијех сила настаје мир, али тај мир не утврђује правда, него га диктира побједитељ побјеђеноме. Таквијем миром спреман је обично квасац за нов рат. Узроци су томе са свијем основани, а доказа имамо и сувише; за то нам служи баш и пошљедњи рат њемачко-француски.

Код таквога стања ствари нема разговора о миру Јевропи.

Не кажемо да велике силе неће ни за тијем да одрже мир што дуже могу. То и њихови органи исповједају. Њихова дипломатија није ништа друго ни радила, него је посље свакога грабежљивога рата угушивала покрете народне, док се неопораве силни од међусобнога клања, па да се онда опет сударе и пароде остављене себи самима са свијем неугуше или присвоје. Но јако је погрешена мисао, да ће мир трајати због тога, што је Француска тако поражена, да се не може овога часа осветити Њемачкој. Нијесу само Французи и Њемци народ. Има још толико и толико милијона душа различнијех народности, које су поцијепане, па теже за својим јединством; које су у ропству, па желе своју слободу. Ти народи дошли су до тврда убјеђење, да су привремени управитељи Јевропе себични и кад се бију и кад мир утврђују, да они прописују ред и мир себе ради, а не на опцијем основима, по којима би добио сваки своје. И с тога се пробудило у њима самопоуздање. И с тога они неће више слушати на заповједнички глас, него ће сами устати — јер морају устати — и зарад себе, своје слободе, и у интересу сталнога мира, који ће моћи тек онда настати, када и они постигну циљ своју.

Међу тијема је народима и наш народ. И по томе за нас нема питања: „Мир или рат?“ Ми хоћемо да живимо као народ, који има најљепшу будућност и због тога не можемо, не смијемо пристати на мир, на смрт нашу.

Мирољубивци заман узмућују одушевљење народно, са својим „разлозима“; но нема слуша за те успављујуће пјесме.

УГАРСКО-ХРВАТСКИ ОДНОШАЈИ.

„Судећ по свем, хрватски ће народ до који дан обрачунати с владином странком у Угарској. Ми Аустријанци већ смо и превећ видели којекаким враголијам, те би нас могло освојити зачуђење с аномалије угарско-хрватске. Но посљедња пада одвећ у очи. Та је аномалија у истину погледом на премоноге говоре грофа Бајста о прекрасној изванској политици државе, и с обзира на приправе нагодбене у фамозној Цислајтанији, замалан ударац у образ свим оним, који у политици неслушају разум, већ следе чувство, пак због посвемашње слабоће рађе гута-

ју небројене неправде, него да буде једанпут за увјек ондје и онако, гдје и како ваља.

Неуче нас жеља утицати у домаће ствари земаљах круне угарске и круне хрватске. Али обадвичје круне сачињавају уважен органичан дно укупне државе, и право онако, како човјечји организам чује бол, кад оболи један дно или једно удо тијела, управо онако чује укупни државни организам сваку бол, кад обоље овај и онај дно његов. Зато смо ми, негледећи ни на публицистичку дужност журналистике, такођер позвани, да критично разправљамо угарско-хрватску аномалију.

Дочим се дакле — да останемо код ствари — оштрици противставака у Цислајтанији отупљују, бивају они у Транслајтанији очевидно оштрији. Куда ће то, да води? Дочим ондје руди зора домаћему миру, навјешћује нам уг.-хрватски барометар олују, сметајућ паритет обијух половинах царства, што нам већ задњих годинах бијаше извором толиких залах.

Тражимо ли узроке запетим одношајем између Угарске и Хрватске, не можемо него признати, да је главна кривња на угарској владајућој странци, која све од оно доба, одкада се власти дочепала, ништа неопусти: како да хрватскога савезника претвори у сужња, у слијепо оруђе мађарскога господства и самовоље, у предмет освете за противугарско држање Хрватах и Србљах у незаборавних сатових године 1848—49.

Жалостно, што је тако, али тако јест. Од како је Раух постао баном, пак све до најновијих наредбах бана Бедековића, од када је Хрватска анектирана, пак све до најновије октројке у крајини, од када је Деак заговарао: да се Хрватској остави право располагања својим буџетом па све до најновије конфискације крајинских шумах, у кратко: одкад и неправдах сваке врсте, одвише дуготрајна унија Хрватске с Угарском, није владајућа уг. странка ништа пропустила, што би ову унију компромитирало и изазвало против ње презирање од стране хрватскога народа. Четири посљедње године, што сачињавају еру нове уг.-угарске уније, одвише су дубоко утиснуте у успојени хрват.-срб. народа у троједној краљевини, како године срамоте, него да би се икад избрисати могле.

Владајућа угарска странка, која је господство своје толи темељито дискредитирала, била би додуше могла изправити почињену погрјешку, или према тому показати барем добру вољу, али она ни тога неучини, већ огорча духове још више проти себе, тако да се и најпотијмији и најмирољубивији охрабрише, како ће разпрштити окове, којима их таре самовоља Мађарах и домаћих ренегатах. Барун Раух мораде одступити усљед вишега уплива, народ си изабра у сабор потлачену опозицију, и унија с Угарском оде на комаде.

Ми и Чеси којино имадосмо у исто вријеме подносити еру прогонства, исто тако страховиту како и силовиту, који дакле из искуства можемо говорити, ми врло добро докучујемо гњев, што га мора народ хрватски и србски осјећати проти мучитељем својим, дочим трећи, којег се ствар нечиче, неможе како гледаоц просудити претрпљену срамоту, али управ усљед искуства, стечена на нас самих, ми смо прије него итко могући докучити, да и борба имаде својих границах да наука из старог зајвета: око за око, зуб за зуб, заостаје иза сванјелске зановиједи о љубави искрвјега и прашњања, пак да се поштен мир, мир по обе стране, свакако имаде рату предпоставити. Ми бисмо дакле били посљедњи, који би политиком троједне краљевине уписали у грјех, кад би они били склони, негледећ на поднешене неправде, склопити повиољан и поштен мир са својим досадашњим противници и у битности својој обновили државну унију с Угар-

ском. Ова воља и жеља доказом је исто тако помірљивости увриједених и политичке зрелости народних вођах и добра схваћања разкљичаних политичких одношајах у Европи, која се већ сада ргчевито сграђа у очи будућих великих претворања, које обуставити малени народи нису дорасли. Жалибоже, што неможемо о владајућој Угарској странци, стојећој на корнцу узгледити, да је и она вођена онако мирољубивим осјећајима, какве оцажавамо у политичким троједне краљевине. Непочучени задњим поразима, неопамћени властитом штетом, ослањајући се на превазлазну бруталну силу, страствени без сваке мјере, ради тога без свијести и пристрана, сујетна и хвалисавна, себична до изгреда, у кратко: пуна свих могућих неваљалих својстава, нада се садашња владајућа странка у Угарској, да ће још увек моћи глатчати силом народ троједне краљевине, на темељу увјета, што су јих објекти непријатељи и ренегати крв. и срб. народа првије 4 године на Деаков бијели лист били написали.

Неспада на ствар: да ли је Андрашија сам или јопте тко с њим или осим њега одговоран за ову мађарску обијест. Обијест је ту и ми имамо из народног табора у Загребу важних података, усљед којих се противници помире из основа напишу. Овакове машиније нису државничке, а сплетке непомажу него на час. Било би и политичкије и мудрије да се општине у одношајих угар. хрватских изгледе, и кад би се радило о поштеној миру, о ревизији уније задовољујућој обима странкама. У силе је кратак живот а најпосље прогута она сама отца свога.

Тако говори „Политика“ о угар.-хрватским одношаима, и „Браник“ саопштавајући исти чланак вели:

Препоручамо особитој пажњи овај чланак Политике. Бистроумни писци пражкога листа знаду добро и одавна што је све зла починила мађарска политика нашој земљи, знаду по свој прилици и то, да Мађари неће ни у најријед добре воље одустати од поступања, којим су нас до села усређивали. Узпркос тому знаменит је савјет, којим нас упућују, да се гледамо уз повољне за пашу земљу увјете нагодити с Угарском. Мора да тако захтјевају важни политички обавири, Чехом врло добро познати: јер је тешко вјеровати, да они из љубави прама Мађаром желе савез Хрватске с Угарском.

Наравно је тако, да се овај савјет, у себи оправдан, неће моћи уважити, ако је истина, да угарска влада надахнује околије Пест. Лојда и преко њега грози, да неће пристати на никакву промјену управ немогућих садањих одношајах међу Хрватском и Угарском.

ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

Мађарски Владини листови у колико су се усиљавали, да се покажу охолни или равнодушни према успјеху српско-хрватскога народа у троједној краљевини, одаше ипак слабост своју, јер немогаху ћутом прећи ово познато очитовање народњака у „Бранику“:

„Хрватска мора да дође у одношај с Угарском као држава с државом, она мора постати државом и не смје бити „pars altera“ угарске круне. Хрватска се мора истрћи из турскога угарске владе и угарскога парламента. Влада и сабор хрватски треба да су автономни у потпуном смислу ријечи, по том ваља да се хрватски бан именује без улива угарскога министра-предсједника; бан хрватски одговоран је само хрватском сабору. Хрватске се финансије имају одлучити од угарских и уредити самостално. Чланове делегације бира хрватски сабор непосредно.“

„П. Лојд“ вели на то, да то није законита ревизија нагодбе, и ако опозиција збиља оно хоће, онда је она обманула народ. „Ако је то ревизија нагодбе, онда је и буна законито средство у државном животу, онда је револуција конституционална помоћ, онда је јавна узбуна чврста помоћ уставу.“

Тако и још много безочније напада „П. Лојд“ народни програм, а „Браник“ саопштавајући тај чланак „П. Лојда“ вели:

Наши читатељи неће се чудити бахатости и дрзovitости, којом владин орган учи нас Хрвате, што пруди нашем народу; јер нису ничему бољему навикли од оне стране. Али увриједити мора правну свијест свакога Хрвата, вада фантазијом називље паше најчистије народње тежње. Што смо толико пута изтањили у својих разправах, то надакимо потврђено у „П. Лојду“, да се наиме Мађари угрожавају, када им се изтиски-

да је краљевина Далмација, Хрватска и Славонија, држава равна Угарској, па да између наше краљевине и између Угарске не може друге свезе бити, него ли она опстоји између двију равних државах након углављена међу њима државног уговора. Нека се Мађарски орган не позива нити на осамстогодишњи савез ни на нагоду од 1868 године; хрватски народ хоће да живи својим народним и државним животом, па се неће овога свога права одрећи за вољу буди Рауховој нагоди изведеној у октројсаном савезу, буди појединим моментом у 800 годишњој прошлости налик оному од 8. Новембра 1869 год. Слаба је утјеха „П. Лојду“, када се позива, да је народна опозиција код поборах изтичала само ревизију нагоде, па да се сада опим програмом извјерила својој дозинки, јер она начела, која смо навели у својем чланку од 3. Јулија, може он наћи у сваком очитовању народних кандидатах; а ити су се они пустили нити ће си пустити одсејни границе „ревизији.“ Народна опозиција побора ево већ три године нагоду од 8. Новем. 1868; она ће кучати, да у идућем сабору установи такав државопрравни одношај троједне краљевине напрама Угарској, какав одговара једино користи, части и будућности наше домовине и нашега народа, ваља вам то постићи „ревизијом“ нагоде или новим уговором. Ово ће бити посљедњи покуш хрватскога народа с Угарском и непристане ли ова на његове праведне захтјеве, онда ће поћ својим путем.

И „Застава“ одговара „П. Лојду“ у истој ствари с једнијем дугачкијем чланком у којем вели:

„П. Л.“ вели да су кандидати понајвише говорили за ревизију поравнања, то стоји, али из тога не сљедује: да је законити пут ревизије само у том: ако, и нашо угарски сабор од своје добре воље пристане. Кад би то тако било, то би ревизија била илузорна, ништава, толика, колку Мађари хоће, а та је, као што из горњих ријечних Лојдових видимо: толика, колико, никаква. Кад би се избрани народни посланици са таквом ревизијом задовољили, они би онда тек за цијело разкинули свезу између себе и народа, јер би извјерили, преварили народ, ком су и правда и мјеру ревизије означили. Зар није и то законити пут, кад би сабор у Загребу донде се уздржавао, да своје заступнике на угарски сабор пошље, и према тому донде на угарском сабору о троједној краљевини без ње донешене законе непризнаје и колико му је у власти, неврши, док угарски сабор не пристане на правичну, обострано припознату мјеру аутономије? Нису ли Чеси тако према „рајхсрату“ наступили? И је ли се за њих могло рећи, да нису на законитом, да су на превратном путу? Или би зар Мађари хтјели, да срп. хрв. народ силом и војском у свој сабор утјерају? И незове ли се одпор противу такве силе, „обрана“ а не устанак, као што су и Мађари свој одпор противу Аустрије „обраном“ назвали? Али да — у мађарском ријечнику свака политична ријеч има два значаја, један за њих, а други противу других!

„Глас Народа“ ово јавља о пошљелџем раду народног сабора у Карловцима:

„Закључено је, да се подигне ратарска школа у Великој Кицици, виноградарска у Сремским Карловцима, занатлијска у Великом Бечкерку, трговачка у Земуну. Још је наређено, да се може и другим општинама помоћи, које би хтеле такву школу дићи. Даље избрана су два посланика, да иду у Земун, да измире српску и грчку општину и да грчку општину привољу, да повде, које су и Срби на грчку школу прилагали, даде на трговачку школу. Посланици, који су избрани, да вршатку размјеру извиде, већ су тамо отишли. Питомцима народним има се од сада издавати питиендија у злату. На мјесто питомца Ђорђа Звезића, који је умро, има се други избрати, а остали осим Бакића имају се позвати, да одговоре, као што им је сабор прописао. Даље је наређено, да сви они администратори, који су пре 1868 године као пароси служили, остану на своје мјесту, а који су после метнути за администраторе, да се могу и покренути ако општина хоће.“

Даље је решено како се има управљати са добрима народним и манастирским. Калуђерима узета је управа из руку и сада ће имати плату редовну, архимандрит 1200, игуман 600 а обичан калуђер 200 и стан и јело.

Решено је како се имају установити епархиске скупштине.

Најважније ово чега се ради на сабору то је, да се још овога сабора избере митрополит. Неки су против тога, докле год цар не потврди устројство онако, бо што сабор хоће, и докле

владике не одустану од оног, што су лане против сабора дали. те се царевина на то позвала. а много их више има, који хоће да се сврше најпре сви послови онако како се може; па да се бира. Како сад изгледа лако може до избора доћи, јер и они који су против избора, рекли су, да ће се придружити већини, ако ова буде за избор. Сада се о том ради, да сви једногласно буду за избор. Што се хоће избор навађају се многи узроци, прво перед садашњи, друго, да царевина хоће да збаци садашњег администратора, па да метне другог, и онда за три године можемо не имати ни патријарха ни сабора, а треће, што бечка влада иште да се завладичи архим. Петрановић, а без патријарха, каже се, да не може бити, ма да други веле, да може.“

ДОПИСИ.

СКАДАР, 6. Јула. — У часу кад вам ово пишем сав је Скадар у највећој узрујаности. Турци су се побунили због тога што су нађеривани, да раде путове и да дају „ухудудије“ (својевољце). Они никако не хтједоше то, и када виђеше да се сила спрема против њих, устадоше јуче сви на ораује. Смаил паша био је у Илци и дошао је побас касно. Он је у великој брзи, јер нема овђе више војске од три табора низама, па и то је све јадно и болесно. Кроз све улице врве Турци разарени до крајности и купе се понавјише око дамија. Нико још не зна, шта ће из овога бити и шта су Турци наумили, но сва је прилика, а тако се понавјише говори, да ће ударити на Смаил пашу.

Тако је у општој смутњи прошао јучерави дан, а данас је варош још много више узрујанија. Сви Турци скупили су се у дамију наред пазара. Када је то чуо Смаил паша, који се боји велике несреће из овога, брзо пошље два табора низама, те они опколе пазар. У седам сахата викао је телал кроз сав пазар, да се сваки умрије.

Но на несрећу Смаил паша не бјеше доста, што је истурно ону војску, која је могла само држати у теснацу узбуњене Турке и тијем можда повратити ред, него употреби строгост, тако да је већ послје по уре, када је телал телалио, да сваки мирје, дошло до права боја. Два буљка (кумпаније) низама уљегоше у пазар и пођоше близу базистама да ухвате једног барјактара и друга два Турчина. Када то видеше Скадрани диже се вас пазар, затворише догана и магацине и дохватише низаме и истукоше их до миле воље. У осам сахата затвори се већ пазар.

Послје овога првог боја видно је већ Смаил паша, да ту може снапта бити а можда је чуо, да Турци мисле ударити на његов конак, па с тога брзо намјести оба табора војске око своје куће и осим тога још два тона. Турци међу тијем купе се испрестано у зборове, јер сада нити ко смје нити ко има да их растерује, јер је Смаил паша прикупио низаме око себе. Вечерас ће имати Турци велику скупштину код свију дамија, што на њој закључе, то ће извјесно сјутра, ако не још и понас покушати да изврше. Због тога по свој мрилици сјутра се неће параз ни отварати.

Овај догађај може да има врло велике послједице, јер није то само што су се Скадрани побунили, него је за леђа још и Арбанија, која је и онако веома незадовољна, а особито од како паша ухвати и посла у Цариград, а одатле у Аустрију прве главаре арбанашке.

Што год се догоди јавићу вам одмах. Напошљетку да вам јавим још и то: Данас је дошао телеграм, да је Меџид беј „азу“ и да ће на његово мјесто доћи Аџиз-беј, који је и прије овђе био.

Из ХЕРЦЕГОВИНЕ, 7. Јула. — Ови садашњи кајмакам наш Салибег од како је овди у зао час дошао, од тог времена више него и када краде се јавно у касоби и на селу. Да све по реду описујем било би много. Колашничкине насиље, Поднеђани криметори иду јавно по селима чега за четом. Дану леже по кућама хришћанскијем, једу и пију и господаре са женама јадничех хришћана а ноћу иду на град и убијају људе и то јадне Хришћане. Салибег се само наслађава тијем. Његова је сва брига, да само гледа, кога ће јавно оглобити, као што и чини, пак за то куцује ђилиме спротске по 1800 гроша те их шаље паша на Сјеницу и које од 2500 гроша, да га само паша не би промјенио. За ове двије године погнуло је у Шва-

љива и ово Шлеваља мноштво људи. Да вам само за неке случајеве приповједим.

Прошле године у мјесецу Септембру када је табор из Сјенице долазио и то босански табор под командом бимбаше Неч-бега убили су низами Бошнаци у Бибинама кривцију Шквирја, који је пратио низаме. Коњ му сустане јер је било на њему 160 ока, а низами повичу: ајде бре! Он се сиромак изговараше, да коњ не може боље, ту три низама почну га бити с пушкама. Друге кривције нијесу смјеле да га бране и тако га они на мјесту убију. После је су низами казали, да му се коњ претурно и од тога да је погнуо. На томе је и прошло.

Тако исто насилно погнула су два друга Србина у Побраћу. Једнога убије Муарен Чардин овдешњи у својој авији, и то му је био несретни чвчвја, који му је доћерао жито. Син Муаремов убије опет рођака тога истог погнушег, из пушке на сслу код његове куће. И ниједан не допаде апса због тога.

Може ли што горе и несретније бити за овај народ, него је данас. Зудум са свију страна. Од ага трећина, а порез који се до сада давао на једнајест такисла, сада све на два пута хоће да се узме. Који нема да да, тога затворе да скапа у затвору. По 100 и 150 људи туре у једну асану, тако да један друго хоће да удави. Наш кајмакам и меџлиси друго ништа негледају, него само да је њима доста пара, а што је народу тешко, то је ништа. Па сада су и разбојници другчији. Има их, који посе на себи кардунске хаљине, царске пушке и палацке. Дану иду по селу као дандари, а ноћу арају куће и зграде. Муја и Меџо Аллагичи са 8 друга б. пр. м. похарали су четири зграде у Побраћу, у пљеваљском кадилуку, једну Вука Крушогома, другу Вука Вуковића, трећу Јована Тошића, и четврту Лаза Тошића.

У селу Моачу Ристо Чанчула дође у Воденицу да самеље жита. Ту га нађе Фета Мицановића укук и изазове га на двор у по дана, пак пушком по сријед њега убије га, и суд, као што сам вам писао ништа му неучини.

Сада баш добих вјест из сјеничког окружја, да су Турци ухватили пона Николу испод Врија и Саву Поповића из Бућева и још неке домаћине и да су их везане оћерали у Сјеницу, а ондаме у Сарајево, од куда се ни вратити неће, као и сви други који су тамо пошли. А што је још горе ни зашто их друго неоћераше, него за то, што су то људи добри и поштени и имају добро стање, пак хоће Турци да нема таквијех људи, који што знају.

Из ЗАЛИВА КОТОРСКОГ, 30. Јуна. —

Православна вјера и прастари српски обичаји сачуваше и одржаше народност српску. Ово је истина, која се веда порећи, јер ће су гођ Срби брижљиво чували ове праћедовске аманете, ту туђинштина пије била кадра оштетити српски народ. Мудролија латинска, лукавштина швабска и сила турска наперила бјеху своје паклене стријеле, да отуђе Србина од своје православне вјере и својијех диввијех обичаја, јер и они увидише да Србину одољети неће, док се он узбуде држао своје вјере и својијех обичаја. Да је ово пак истина, ето нам пред очима толико јасних примјера, који свједоче да: ће Србин није пазно своју вјеру и обичаје више, него живот свој, ту га је и нестало, као што можемо виђети ако бацити један поглед на околна села. Узмимо за примјер Пераст, старо њега чисто српско мјесто, гњвјездо старих српских јунака, који су из Херцеговине и Старе Србије утекли из под тешког турског јарма и населили се у приморје да се свете своје душманину. Ови давле јунаци, који су на мору и на суви били страх и трепет својијех непријатеља, који толике силне побједо одржаше и којима никаква сила одољети није могла, пропадаше за српство, не од пушке, ни од мача, него за то, што се одродише од своје праћедовске вјере и тако забацише старе српске обичаје, те се поталијанише и тако данас потомак онијех гласовитијех јунака Бановића, који у стара времена јуначки бранише име и све што је српско, тај велики потомак данас је највећи непријатељ српства а најватренији поборник талијанштине и прије би се назвао и Турчином, него би казао да је Србин. —

На против пак узмимо Рисан, који се и данас дичи српским именом, а то само за то, што би Ришњанин прије жртвовао и живот свој, него би допустио, да му во дирне у праћедовску вјеру, или погази његове старе обичаје. А да су Ришњани непрестано чували и уважавали ова два своја аманета, види се и данас. јер доста је поћи у Рисан на Петров-дан, те виђети како се

сваки Ришњанин натиче, како ће што свеча- није да прослави свој празник, и то све у правом српском духу.

У Рисну је Петров-дан храм цркве, зато на овај дан сакупи се много народа из свију околних села, свако дође да се помоли Богу и да се састане са својом браћом и пријатељима, те да се заједнички договоре о својим пбсловима а у исто доба да се мало и повеселе. Обично при оваквим сајмовима сва се свечаност обавља у цркви, али у Рисну није тако, за то оставимо г. прота нека чата многољестивије а погледајмо шта ради народ прије и после је св. летурђије.

У седам сати гађа се нишан, далеко у мору на дометак пушке запне се коког, те га гађају сви по реду, а ко га убије добије на дар неш- кир. Баш сам гледао то гађање, али за мало, јер непостаја ни пет минута а повикаше „убјен је;“ овђе се могло опазити да најпјем људима не треба да се зову „Ландвер,“ јер и без овог имена они су вјешти пушца.

Кад је престао гађање оде сав народ пред цркву и ту се ухвати у коло лијена кита рнсанских младиха, те кренуше колом и пријеваше Новака и Марка. Доиста дивно их бјеше погледати, онако лијено накићених, у правом српском одјелу, као што се пјева у пјесмама о одјелу старијех српских јунака; они бјеху у доламам златом извесеним, на прсима токе позлаћене а за појасом двије сребрне леденице.

Свак се могао овђе увјерити, да се Ришњани не стиђу свога прастарог обичаја, него покрај цркве држи се тврдо и својијех обичаја, увјерен будући да га само ово двоје може од пропасти спасти. За то у колу си могао виђети људе и младине од најбогатих кућа окол мјеста, који да се пијесо рудили у Рисну, виђели би их са главом у цилиндру и наочарима, ће гледају шта им раде браћа, те се чуде као онај Пераштанин.

Посље кола ушло се у цркву да се слуша св. летурђија и после је службе божије носила се литија кроз главне улице, на крај мора до цркве. На главној пјаци стајаше под оружјем народња војска, наша браћа Кривошијани, Леденичани и Убјази; те пошто су једном поздравили из пушака, уредише се с литијом пуцајући скупа на назначеним мјестима.

И овђе треба да се остали Срби угледају како Ришњани посе литију, ту не бјеше на хиљаде свијећа, јер они знаду да се и су мало свијећа може молити Богу, јер Бог не гледа на сјајност и блијесак небројанијех свијећа, него на искрено и чисто срце. Ту се најје виђело ни оне велике литије, што Срби вођовани носе, које су тако тешке да их једва по четири човјек могу носити. Ришњанин носи барјак и крст а увјерен је да ће овим побједити своје врагове.

По свршетку литије разишао се народ по домовима да се одмара и заложу што му је Бог и кућа дала. После подне, кад је заладило, опет се сакупио народ на обали мора, ће је било дошло и српско пјевачко друштво „Јединство“ из Котора, да својом свирком и пјевањем увелича ову пародну свечаност. Ту су опет рисанска момчад завела српско коло а силна се господина око њих слегла да их гледају и да им се диве. Знаш да је многому од оне господе пало на памет, да су и њихови стари онако славили своје празнике а сада се они стиде и назвати Србином. За то слава теби, Рисну, који си знаво одржати уз вјеру и своје обичаје а тиме своју народност српску.

Још да вам јавим овом приликом како је ту недавно умро у Москви Михајил Љубатовић родом из Рисна, који је оставио своје мјесту 20,000 рубаља. Тјело покојника долази преко Трста да се сахрани у гробу својијех ћедова. Кад приспије овђе извести ћу вас тачније, јер мислим да је вриједно да се зна за оваког ријетког родољуба.

ЛОНДОН, 6. Јула. — Дође ред да вам пишем и из овог новог Вавилона. — Ових дана стиже овђе радостан глас с југославенског полу-острова, о рођењу нашћедника срећно владајућег црногорског књаза, и ово радостно и толико жељно ечекивано обстојателство не може бити да не овесели сваког поштеног Србина, колико у обзиру нашем народном, толико у оцјенењу овог задовољства и радости којијех морају сада уживати искрено љубљени књаз Никола и дубоког уважања засто достојна, влада књегина Милена. — Под умном управом свијетлих својих родитеља у новорођеному загојиће се будућа узданица народна.

Србин један, кад је дознао овђе за тај радосни догађај, честитао је преко једнога свога

пријатеља на Цетвљу свијетломе књазу сретно рођење нашћедника. Телеграм је написан српски и то је можда први телеграм, који је одавде отишао на српскомезику.

Оновечери је одавде одпутовао Велики књаз Владимир Александровић, да се у Емсу састане с узвишеним својим родитељима. Овде је провео неколико дана; дочебан је био као што приваде лежи сину великога цара. — При доласку међу осталим јавно се у Ђиндхурсту бившем цару и њи царици француским. —

Вечерас гром топова јавно је долазак њемачког нашћедника са својом супругом кћерком краљике енглеке. — Мало после стиже депеша „да је цар Вилхелм мирно ноћ провео“ (!) Богу хвала. Ваљда реуматизам од којег страда неће сметнути пројектирани састанак у Емсу. — Чудна ли је судбина људских догађаја! У неко вријеме Наполеон I., цар руски и краљ пруски састана се на једномезику на ријеци ниже Тилсита, и потписао до данашњег дана тако звани тилзитски уговор. Знамента је био тај састанак под Тилситом. Вој код Јене почео је био Наполеона на занити славе и моћи. Прусија се свали у прах, а цар Александер бјеше изван себе. Али 7 година касније случило се са свим другчији састанак. — Посље 1814-15 опет Бонапарту дочекаше се моћи, и Француску опет огреја сунце успјешног цесаризма; али и опет паде, паде дубље по пада, и овогодишњи Емски састанак одликоваће се неписуствујем Француске. Повјесница се понавља али не без промјена. Француска је повторила свој Аустерлиц под Солферином, али није успјела повторити Јену. — Седан напомену Москву и Ватерло! — Цар Вилхелм признани заступник Барбаросе и цар Александер нашћедник и заступник Петра и Катарине на свечаном састанку у Емсу; нашћедник великог Наполеона изгнаника у Енглеску; а глава Хабсбургског дома на страну заборављен! — Ово су промјене које се обистинише посље 1866 год. Садова је уведла нову еру, и прави њезин значај тогвр сада се показује. — Што ће се говорити у Емсу то се не зна, али може бити да се не вара ко тврди да ће му нешто бити у одношају источног питања. —

Вријеме би било да једној раји сунце гране, и ако би лудост била мислити да ће то супцо топло и јасно бити у свом првом гранају. — Примјер су нам Њемци и Италијанци. — У колико су се они потоци крви окунали, док су до своје цијели допрли? Али посље тако великих жртава ова је година дочекала утврђење двеју великих држава, уједињење Њемачке и уједињење Италије. Улазак италијанског краља у Рим 2.вог мјесеца, догађај је заста великог значаја нашег времена. — Италија сабравши јошт једном одломке у којијема је тако дуго раздробљена била, подиже се из састава малих и невнатних државица, на степен великих европејских држава. — Богу хвала, што оно побољење које је чуло гром новарских топова и које је виђело Удиновоје војнике јуришити на Рим, Богу хвала! што је ове седмице дочекало испуњење најмилијех тежња домородаца 48 године, и поздравило Рим столицом Италије!

Њемачка је уједињена за један пут. — Који год се може својом памети повратити 25 година назад, опомињаће се да она 1847 год. имала је и некакви политички биће, и тек 1847 идеја о другој империји почела је пуштат живе. — О чему год је она сањала, није је заоста морско сан о морској флоти, и кромје што би јој се стужило на сами вид слана мора, није имала ни најмањег пољатија што значи море. — У то вријеме идући грбухом за кружом Негг Крест (прапапи школски учитељ) окуси сласт Океана и путу к Америци, први показа да достојанство империје не може бити потпуно без мбрске флоте, и не промислући на то, што кад би се саставила флота није било пристана за помјестит је. — Он је пребацио такву маленост, пак са свијем тијем и у пркос његовог недостатка предвиђења, наименоваше га членом комитета за изнаћи посредством тајних сједница мјесто, ће ће подићи пристан. У след тога тек 1835 год. Прусија је купила у в. књаза Олденбургског за 748,000 форинти Јаде, пространа барина може бити обилна паткама, и она мишлећи да види даље од носа, држала је то за добар посао. — За пуних 15 година трошило се по 1 и по милион еор. и 17. Јуна 1869 пруски краљ сјајним церемонијама свечано је отворио нов војени надри пристан Вилхелмхавен. — Познато је довољно да околни бродови, патриани са горостасним крепостима не могу бити уништени, али јамачно књаз Бисмарк не мисли опаво небогородно натрпање, да је право употребљење полезних па-

мјера и предположења војене флоте. — Зашто дакле он главу тупи? Пруска нема као Енглезка или Француска и други, ни поседује ни политичких уорока, за то пруска флота не може значит друго већ нападање, и без сумње пламтећа и безсовјестна охолост прослављеног књаза, влада му биљежи и на мору истоветну систему грабежа, која је одликовала Пруску и на тврдој земљи, а поступак Бисмарков дошао је већ до тога да се свијету представља у виду вука под лавовој чапци. Њемачка обала сјеверног мора није згодна за нападајућу тактику, о томе господин Бисмарк од Шенхузен а сад и од Шварцбека може бити увјерен и 10 минути разговора с којим он хоће поморцом, набавило би му много ваљатих приговора против Вилхелмса.

Успјех француског зајма за одкуп, изненадио је свијет. У 6 сати две и по милијарде биле су подписане; највиши дио новаца били су предати у злату. — Шта да не учини један народ само кад прегне! Грехота шта то велико благо пролази границу и народ се непољује њега.

У допуњеним француским изборима надвладале републиканци т. ј. две трећине умјерених и једна трећина радикалних. — Бонапартисте и што је још дивитељније клерикалци били су поражени, и ако је већина сељана вазда за цара. — У ово двоструко вријеме, што се разумје под умјереним републиканцем, доста је добро познато. Републиканци г. Тјера они су, као што је и он исти, монархисте од главе до пете, временом уступају стању ствари а само чекају час, да и човјека, за објелоданити стара своја ваздашња чувства. Право рећи, сада Тјер не представља ни монархију ни републику. — Он представља ред.

Енглези у опште сви су за својег госта, за Наполеона, али колико год њему показују симпатије, које се он умје вијешто и хитро ползовати, толико више и особено су против Њемаца, за то и изјављују да је Енглезка незаштићена од ъемачког нападаја, који се може очекивати од дана до дана. — Ако они дјелствително тако мисле, боље би им било да вргну на страну блебетање а да се заузму озбиљнијег оружјања земаљског. У парламенту такођер сви су сагласни да им војена организација не одговара садашњем положају ствари. — Кабинет саставља предлоге о промјени постојећих уредба, али није сагласан о томе с чим замјени те уредбе; и тако су отворити разни представљени предлози, а међу тим војена је снага слаба. Скупити способних људи за војне није могуће; рекрутovanje се производи из самог смета обшества, а и тамо мало љубитеља, тако да ниједан полк не наоди се у пуном саставу људи. Са свијем тајем краљица Викторија 30. Јуна присуствовала је на маневре у Бутелпарку, где се било сабрало 5000 бираних војника под заповједи књаза Саксен Вајмара и тако се је допало Њ. В. војничко држање и начин извршавања разних маневра да је она чрез главно заповједајућег свијем споје цуно одобрење писмено изразила!

Богине које су се ове године у добар дио Јевропе јавиле нијесу зоставиле ни овај у цијелом свијету најнаселенији град, који по посљедњој статистици броји до 3,889,000 душа. — Није чудо дакле да у овакој грдној гомили народа болест се је развила сурово, а ја је чудо што по овом случају човјечији је ум прегазео границу здравог смисла. — Основатељи сајуза „против каламлења богиња“ прошлех дана позвали су митинг, да би протестовали против владом предузетих мјера у обзир епидемије. — Они говоре да су богине провиђењем даровано сретство на очишћење крви, и у „име личне слободе“ сваки је грађанин у својем пуном праву противит се насилном наврћању богиња својој ћепи.

ЦЕТИЊЕ, 16. Јулија. — Њеке новине јавише, да је на путу биез Долгоруки, који ће заступати Њ. В. цара рускога при крштењу новорођенога наследника Њ. Свјетлости кнеза, а њеке опет јављају да је крштење већ свршено, и да су осим кнеза Долгорукога и два официра руска још присуствовали, и консули из Скадра и Дубровника. Исти су листови врло рђаво обавјештени; и знања ради јављамо, да ће крштење бити тек 8. Септембра.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Стање Турске све је горе. Застрашивање портино није ни мало успјело код вицекраља мисирског, јер он непрекида оружјање и готов је свакога часа да се побије са Турском. Но порта се устуже. Види она да би имала муве и са

самјем Мисиром. А шта би било тек онда, кад би се у исто вријеме подигли и остали Хришћани у Турској, подпомагани од своје слободне браће, што би на сваки начин и морало бити! Па осим познатог стања Хришћана у Турској, који су вољни сваки час да устану и осим и сувише залетотога одношаја са Мисиром, може Турској велику неприлику да спреми и устанак у Скадру, о којем смо у прошлом броју јавили. Најмања несмотреност портина у овој ствари кадра је да изазове устанак у цијелој Арбанији, која је и онако јако раздржана због многих насиља, а особито због тога, што су Турци прве гласаре арбанашке прогнали у Азију. Арбанаси су сада најопаснији за Турску, јер су у ово доба године сви по планинама, а не као у зиму у кућама. По свему томе, ако само вицекраљ остане постојан, као што су сви изгледни, а Турска се узјугуни, ево да дође до сукоба и то одсуднога. Турска је данас у најнезгоднијем положају. И код све те невоље постиже је нова несрећа. Разболело јој се велики везир, Али паша, и то, као што из Цариграда јављају, врло опасно и тешко ће оздравити. Он не прима никога к себи. Кажу да ни самога генерала Игњатијева није могао примити, па ни сам министарски савјет, који се хтјео с њим о његој врло важној ствари посавјетовати. Ушљед његове болести породиле су се свакојаке сплетке рад тога, ко ће на његово мјесто доћи. Има три странке, од којих свака свога кандидата има. Једној је странци начелник Решид паша, и он је рад за Али-пашина нашљедника Махмуд пашу, бив. великог везира под султаном Абдул Мецидом. Махмуд паша је за савез с Инглешком а противник је Русије. Друга странка хоће Рушид пашу, војенога министра, о којем се мисли, да не би никакве промјене предузимао у данашњем стању. Трећа странка хоће Мехмед Кипријали пашу, предсједника држ. савјета. Његову кандидатуру потпоможе и мати султанова. И сигурно би био тај избор најсретнији, кад га подпоможе тако паметна жена!

Умре ли доиста Али паша, Турска може да дође у још опаснији положај него што је данашњи, јер ниједан, о којима се мисли, да ће доћи на његово мјесто, неће наставити његову политику. У томе случају ко зна шта би било и са досадашњијем пријатељством са Русијом.

Инглешка као да још није дигла руке с Турске, и као да се труди, да поврати свој стари утицај код порте. С тимјем доведе у сјезу и то, што је Лорд Булвер предложио турској влади, да би Инглешка радо хтјела купити сусједни канал за рачун Султанога. Инглешка би дала сав потребни новац, и неби за то ништа тражила, осим правз надзорништва над каналом. У томе случају она би предузела и грађење жељезнице од персијског залива до средиземног мора. Кажу да ће Лорд Булвер у томе успјети, но хоће ли се Инглешка тајем користити, — што она једино има пред очима, то је друго питање.

У Француској и ако су се утишале страсти и особито династичке интриге, још је једнако траљаво стање. Незадовољство је велико са данашњијем стањем, и данашњу републику зову „монархију без монарха.“ Француска је још једнако бирократска змља — република без републиканаца. На свијема државнијем мјестима има једва 12 републиканаца, који су били познати као таки и прије Гамбетове владе. Сва друга мјеста заузели су легитимисте, орлеанци и бивши наполеонови чиновници. Тако на примјер предава је влада ухваћене усташе из посљедњег устанка познатога Клементу, полицайноме комесару из времена Наполеона, да он свакоме опредјели величину кривице. То је човјек који је за своје вријеме толико слободњачке новине узаптиса, а ријеч „република“ није никада могао чути. Такве ствари буде велико подозревање у народу, који се изјаснио за чисту републику.

У окрузима, које је посјела ъемачка војска, народ је јако огорчен и често долази до сукоба између Француза и војника. У Берлину и у Версаљу споразумјели су се у томе, да све избјегавају, што би могло бити повода озбиљнијим заплетима.

Вијести из нашијех и туђијех земаља.

— Из Скадра нам јављају, да буна још ни мало није попустила. Пазар је једнако затворен, а Турци држе скупштине и дању и ноћу. Сада се сложили са хришћанима и неће дати никако да се пазар отвори догод им се

не испуне жеље. Телеграфисали су већ неколико пута у Цариград и не добиле никаква одговора. Варош је иначе мирна, Турци и хришћани живе у љубави.

— У Србији су наређени избори за народну скупштину. 6. августа имаће се сви избори свршени. Кад ће се сама скупштина састати, наредиће се доцније.

— Француска скупштина допјела је закон, да сваки бирач губи своје бирачко право, ако два пут не дође на биралиште. То је учинила за то, што је у посљедњијем изборима било необично слабо учешће.

— До који дан почеће суђење у Паризу окривљеницима из комуничког устанка. Кривци су подијељени на оне, који су чланови комуни и на оне, који су ма којимјем начином потпомогали комуни.

Умољавамо све оне гг. предплатнике, којима је предлата истекла прошлјем мјесецом, да је што скорије понове, и тако исто и опет свакога родољуба да нас помогне предлатом и скупљањем предплатника.

Гг. Скупљачима дајемо обични проценат. Цијена листа назначена је на челу. Уредништво.

ПЈЕСМЕ МИРЗА ШАФИЈЕ.

Овај час изиђоше из штампарије јерменског манастира у Бечу Мирза Шафије пјесме од Јована Јовановића (Змаја) већином по Боденштеуту, велим већином, јер има ту и јовановићевих изворних пјесама.

Пјесме су подељене на ови девет одседа: Зулејка — пјесма тург. — Пјесме у славу вина и земаљског уживања. — Пјесме и изрече мудрости. — Тифлис. Различито. — Мирза Јусуф. — Хафиса. — Различне пјесме. — Додатак.

Књига је 10 таб. велика, штампана је на папијеријој сатинисаној велн-артији новима боргесловима, тако да унутрашњој вредности, која духу годи одговара и красна спољашност, годећи оку оном чистотом, која је већ давно у штампарији јерменског манастира на гласу. Формат је ћепни, 16 а цена укусно картонованом издању са плаво и црвено бојадисаним подлуну насловом и црвеним оквиром на корицама од исте боје: 1 фор.; у елегантном повезу, посве у платну са златним насловом, оквиром и наћелницом: 1 ф. и 40 нов. Ко зна пошто је артија и како је скупа штампа, а уз то још кад помисли, да је ово најукуснија спољашност књиге што је имамо у нашој литератури, онај ниједан неће рећи, да је ова књига скупа. А колика јој је тек вредност! Треба већ једном да се навикнемо, набављати дјела извршни припознати пјеваца и писца, а не ма какви пјевчиња и писарчиња, — треба да се навикнемо поштовати пуне умне коморнице, а не обзирати се на празне шупље главе, у који би ласте могле комотно своја гњезда правити! Где чујем за какву књигу ваљаног писца, потражићу је, ма и скупље платио: а лош писак нека ми своју књигу поклони, ја ћу га тужити!

Као издавалац ове књиге нисам напред расписивао позива на претплату, држећи да је то прошња, пак тако ни књига непозвана никоме на распродају слати не ћу, држећи да је то наметаве. Који појединце желе ову књигу имати, ти нека је код мене науче или придођиве личну своту или рег Nachnahme. Омладникова друштва књижаре, трговци и остали, који желе ових књига наручити у већем броју, нека се изводе код мене за проценат упитати под адресом: Gjorgje Vuković in Wien, Alsergrund, Mariannengasse N.ro 1. ebener Erde N.ro 15.

Браћи Хрватима, док не изиђе засебни позив на то, нека је на знање, да сам намерао исто дело штампати у истој печатњи и латиницом, а и формат и артија и сва спољашност да буде иста, па и цијена. Који дело то желе имати, нека ми своја имена — без новца — пишу у Беч најдаље до половине септембра о. г. да знам колико ми екземплара ваља штампати, а ја ћу рег Nachnahme послати свима књиге. Шат се нађе пријатеља међу браћом Хрватима, којима ће пјесме Јовановићеве тако омилити, као што омилише Јагићу, Праусу, и Трнском.

Умољавам уредништва: „Заставе,“ „Народ,“ „Гласа народа,“ „Панчевца,“ „Вршачке куле,“ „Младе Србадије,“ „Радника“ и „Црногора“ да овај оглас у свом листу изводе прештампати. У Бечу, 18. Јуна 1871,

Борђе Рајковић.